

► ANALİZ / MAHMUT YAŞAR

IRAK'TA SİYASİ GEÇİŞ SÜRECİ: İÇ DİNAMİKLER VE BÖLGESEL REKABET

www.insamer.com
info@insamer.com

İNSAMER
İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

Giriş

7 Ekim ve İsrail/Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) İran'a karşı askeri müdahalesi, Irak'ı bir kez daha coğrafyanın siyasetle, nüfuzun ulusal egemenlikle kesiştiği son derece karmaşık bölgesel denklemin merkezine yerleştirmiştir. 11 Kasım 2025 tarihinde gerçekleştirilen parlamento seçimlerinin ardından ortaya çıkan siyasi dönüm noktalarına bu gergin atmosfer içerisinde yaklaşılmalıdır. Seçimlere katılım oranı yüzde 56'ya ulaşmış, bu oran 2018'den bu yana kaydedilen en yüksek katılım olmuştur. Şii Koordinasyon Çerçevesi, 187'den fazla sandalye kazanarak parlamentodaki en büyük blok hâline gelmiştir. Federal Mahkemenin seçim sonuçlarını onaylaması ve parlamentonun 29 Aralık 2025'te ilk oturumunu gerçekleştirmesiyle birlikte, yeni yönetim yapısının oluşturulmasına yönelik anayasal süreç başlamış; meclis başkanının seçilmesi, cumhurbaşkanının belirlenmesi ve başbakanın görevlendirilmesinin önünü açmıştır. Ancak bu anayasal süreç olağan koşullar altında işlememiştir. Süreç, daha geniş çaplı bir bölgesel çatışmanın arttığı ve Irak'ın iç siyasi hesaplarının bölgesel ve uluslararası güçlerin gündemleriyle daha fazla iç içe geçtiği son derece kırılğan bir ortamda ilerlemiştir. Konumu ve siyasi yapısı itibarıyla Irak, bu çatışmalardan yalıtılmış bir ülke olmaktan uzaktır; bilakis, çatışmanın ilan edilmemiş en önemli sahalarından biri konumundadır.

Bu çerçevede iş adamı Ali ez-Zeydi liderliğinde Nisan 2026'da yeni Irak hükümeti kurulmuştur. Şii Koordinasyon Çerçevesi'nin uzlaşılı adayı olarak başbakan seçilen ez-Zeydi yönetimindeki Irak, sıradan bir siyasi gerekliliğin ötesine geçerek bir egemenlik sınavı ile karşı karşıya kalma riski taşımaktadır. Bu sınav, Irak devletinin çatışma eksenine sürüklenip sürüklenmeyeceğini ya da dış aktörlerin hesaplaşmalarının yürütüldüğü bir sahaya dönüşüp dönüşmeyeceğini be-

lirleyecektir. Yeni hükümeti bekleyen sorunlar artık yalnızca ekonomi, kamu hizmetleri veya kontrol dışı kalan devlet-dışı silahlı aktör meselesiyle sınırlı değildir; aynı zamanda dış baskılar ile iç istikrar arasındaki dengeyi, belki de son yılların en tehlikeli bölgesel momentinde nasıl yöneteceği sorusunu da içermektedir.

Irak Şii Koordinasyon Çerçevesi ve Temayüller

Şii Koordinasyon Çerçevesi, Irak'taki geleneksel Şii dini, siyasi ve silahlı güçlerin büyük bölümünü bir araya getiren bir siyasi bloktur. Bu yapı, özellikle kriz dönemlerinde ve önemli anayasal süreçlerde Şii toplumunun hem parlamentodaki hem de parlamento dışındaki ortak pozisyonlarını koordine etmek amacıyla oluşturulmuştur. Koordinasyon Çerçevesi tek bir parti veya klasik bir seçim ittifakı değildir. Daha ziyade (Sadr Hareketi hariç) farklı geçmişlere ve ağırlıklara sahip güçleri bir araya getiren bir siyasi uzlaş mekanizmasıdır. Bu yapı içerisinde, İran'a yakın veya İran tarafından desteklenen ve 2018 sonrasında siyasi yaşama giren silahlı oluşumlar ve milis gruplar da bulunmaktadır. Bu aktörler, geçici olarak tek bir temel hedef etrafında birleşmişlerdir: “Şii oluşumların” parçalanmasını önlemek ve yönetim denkleminde etkili bir konum elde etmektir.

Koordinasyon Çerçevesi, özellikle Ekim 2021'de gerçekleştirilen erken parlamento seçimlerinden sonra daha belirgin bir kimlik kazanmıştır. Bu süreçte bazı büyük Şii güçlerin parlamentodaki temsilinin azalması ve Sadr hareketinin, Sünni Takaddum Partisi lideri Muhammed el-Halbusi ile Kürdistan Demokrat Partisi lideri Mesud Barzani ittifakıyla “ulusal çoğunluk hükümeti” projesini gündeme getirmesi belirleyici olmuştur.

Siyasi ufkun daralması ve başbakan seçiminin kilitlenmesi üzerine Koordinasyon Çerçevesi, 2022'de çıkmazın aşılmasını yönlendiren merkezi aktör haline gelmiş ve nihayetinde Muhammed Şiya es-Sudani başkanlığındaki hükümetin kurulmasını sağlamıştır.

Koordinasyon Çerçevesi, Kasım 2025 seçimlerinin ardından parlamentodaki çoğunluğu fiilen kontrol etmiştir. Bu durum, onu yeni başbakanın seçimi ve yeni hükümetin kurulması sürecinde belirleyici bir aktör haline getirirken, Irak Temsilciler Meclisi içerisindeki sandalye dağılımı sayesinde diğer tüm siyasi ayrıntılar üzerinde de ciddi bir nüfuz sahibi yapmaktadır.

Muhammed Şiya es-Sudani hükümeti döneminde gerek iç gerekse bölgesel ve uluslararası gelişmelerden dolayı önemli fırsatlardan faydalanılamamıştır. Özellikle hükümetin ilk dönemlerinden 2024 yılı ortalarına kadar yüksek petrol gelirleri ve mali gelirler mevcuttur. Bu süreç, askeri operasyonel giderlerle yatırım harcamaları arasında denge kurulmasına ve petrol gelir-

lerinden elde edilen gelir çeşitliliğini değerlendirecek bir egemen varlık fonu oluşturulmasına imkan sunsa da yukarıdaki gelişmeler nedeniyle gerçekleşmemiştir. Bunun yerine hükümet gereksiz kamu istihdamını artırmış ve cari harcamaları benzeri görülmemiş seviyelere çıkarmıştır. Sonuç olarak petrol gelirlerinden kaynaklanan mali fazlalıklar tüketilmiş ve ülke mali bolluk durumundan mali sıkıntı durumuna geçmiştir. Ortaya büyük bütçe açığı, tarihi düzeyde borç ve gelecekte olası temerrüt riski çıkmıştır. Bu durum, fırsatların doğru değerlendirilmediğinde yalnızca kaçırılmış fırsatlar olarak kalmadığını; aynı zamanda gelecekteki başarısızlıkların da nedeni haline geldiğini göstermektedir.

Ekonomi politikalarında ki bu başarısızlıklara rağmen Sudani Hükümeti döneminde dış politikada denge arayışına yönelmiştir. Özellikle Beşşar Esed rejiminin düşmesinin ardından Suriye'de yaşanan gelişmeler, Irak'ı son derece hassas bir aşamaya taşımıştır. Bu süreçte Irak İstihbarat Servisi Başkanı Hamid eş-Şatri'nin, Şam ile iletişim kanallarını açma ve sınır güvenliği temelinde yeni ilişkiler kurma görevini üstlenmesi önemli bir adımdır. Kalkınma Yolu Projesi kapsamında, Körfez ülkeleri ve Türkiye ile ekonomik getiriler temelli olumlu yönde hedeflenen ilişkiler geliştirilmeye çalışılmıştır. Ancak kontrol edilemeyen Şii silahlı gruplar, ABD, İsrail ve İran arasında seyreden savaş esnasında, İran lehine sonuçlanan eylemler yaparak hükümetin dış politikasını baltalamıştır.

Ali ez-Zeydi Liderliğinde Yeni Irak Hükümeti

Aylar süren siyasi çıkmazın ardından Irak'ın iktidardaki Şii Koordinasyon Çerçevesi, 41 yaşındaki iş adamı Ali El-Zeydi üzerinde başbakan adayı olarak uzlaşmayı başarmıştır. 28 Nisan'da yapılan bu adaylık açıklaması, eski başbakan Muhammed Şiya es-Sudani ile eski başbakan Nuri el-Maliki (2006–2014) arasında makam üzerindeki yıpratıcı güç mücadelesinin ardından gelmiştir. Zeydi'nin ani yükselişi, yerleşik Irak siyasi elitinin dışından gelen genç bir girişimci profile sahip olması nedeniyle şaşırtıcı olmuştur. Apolitik iş adamı, en güçlü aday olduğu için değil; tüm tarafların uzlaşabileceği ve mevcut siyasi sistemin dışındaki tek isim olduğu için tercih edilmiş görünmektedir.

Diğer yandan Yüksek Yargı Konseyi'nin Şii kökenli başkanı Faik Zeydan bu görünür boşlukta ortaya çıkan önemli bir figür olarak görünmektedir. Zeydan, 2021'de Koordinasyon Çerçevesi'nin iktidara gelmesini engellemeyi hedefleyen "üçlü ittifak"ın (Sadr Hareketi, KDP ve Takaddüm Partisi) oluşumunu fiilen engelleyen yargı kararlarıyla etkisini zaten göstermiştir.

Söz konusu mezhepler üstü "ulusal çoğunluk hükümeti", 2021 seçimlerinden birinci çıkan Sadr

Hareketi ile Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) ve Sünni Takaddum Partisi'ni bir araya getirmiştir. Ancak Zeydan'ın müdahalesi sonrasında Sadr'ın milletvekillerini parlamentodan çekmesi ve seçim boykotuna yönelmesiyle sonuçlanan dönem, Koordinasyon Çerçevesi'nin iki seçim dönemi boyunca parlamentonun “en büyük bloğu” olarak hükümet kurmasına imkan tanımıştır. Zeydan'ın hükümet oluşumunda yine merkezi rol oynadığı ve mevcut başbakanın en önemli destekçisi olduğunu göstermektedir.

ez-Zeydi'nin iş adamı olmasından dolayı, Irak siyasetinin farklı kesimlerindeki önemli liderlerle düşük profilli fakat etkili ilişkiler ağı kurarak kabul edilebilirliğini artırdığı görülmektedir. Ticari faaliyetleri ve federal ticaret bakanlığıyla bağlantıları sayesinde, Kürt, Şii ve Sünni siyasi çevrelerle önemli ilişkiler geliştirmiş görünmektedir. Son haftalarda Maliki ile Sudani arasındaki rekabet nedeniyle çıkmaza giren siyasi sistem bir kez daha alışılmış çözüm olan “Şiiler arası uzlaşma formülüne” dönmüştür. Taraflar, Nuri Maliki haricinde Ulusal İstihbarat Dairesi Başkanı Hamid eş-Şatri, Baas'tan Arındırma Komisyonu Başkanı Basim el-Bedri ve hükümet sözcüsü İhsan el-Avadi gibi alternatif isimleri gündeme getirmiştir. Nihayetinde Zeydi'nin siyasi bir partiye sahip olmaması ve yerleşik Şii siyasi ve bürokratik elitin dışında yer alması onu tüm taraflar açısından kabul edilebilir kılmıştır. Bunun nedeni, sistemi zorlayabilecek biri olması değil; büyük ihtimalle o sisteme bağımlı olacak biri olarak görülmesidir.

İlk bakışta Maliki'nin saf dışı bırakılması bazı çevrelerce Washington adına bir kazanım olarak görülebilir. ABD Başkanı Donald Trump, Ocak ayında Maliki'nin ilk adaylığını açıkça desteklemeyi reddetmiş ve Kanun Devleti Koalisyonu liderinin İran'a fazla yakın olduğunu alenen ifade etmiştir. Takip eden aylarda ABD'li yetkililer, başlangıçta Maliki lehine adaylıktan çekilen Sudani'ye, İran'la süren krizi ABD lehine yönetemediği için adaylığını desteklememiştir.

Ancak es-Zeydi'nin yükselişi, iktidardaki Şii ittifakı içinde Tahran'a karşı belirleyici bir yön değişimine işaret etmemektedir. Aksine bu durum, Irak Şii siyasi sınıfı içerisinde uzun süredir görülen bir “hayatta kalma mekanizmasını”, uzlaşmacı liderlerin giderek artan iç ve dış baskıları yönetmekle görevlendirilmesi pratiğini yansıtmaktadır. Bu açıdan bakıldığında yeni başbakan adayı bir dönüm noktasından çok mevcut statükonun sürekliliğini temsil etmektedir.

Sadr Faktörü ve Irak İç Siyasetinde Yeni Siyasi Kamplaşmalar

Şii din adamı ve siyasetçi Mukteda Sadr'ın 17 Mayıs'ta ez-Zeydi ile yaptığı telefon görüşmesinde yeni başbakana destek vermesi, mevcut denklemi daha da karmaşık hale getirmektedir. Bu gelişme özellikle önemlidir; çünkü Sadr, Ağustos 2022'de Şii Koordinasyon Çerçevesi ile yaşadığı

sert parlamento mücadelesinin ardından Sadr Hareketi'nin "nihai olarak siyasetten çekildiğini" ilan etmiştir. O tarihten bu yana Sadr, iktidardaki Şii ittifakla doğrudan ilişki kurmaktan kaçınmış ve Sudani'nin 2022-2026 dönemindeki başbakanlığı boyunca onunla iletişim kurmayı reddetmiştir.

ABD'nin baskıları neticesinde silahlı grupların silahsızlandırılmasına yönelik ilk adımı Sadr atarak, 27 Mayıs tarihli açıklamasında Haşdi Şa'abi içindeki tüm oluşumlara da seslenerek "partiselsel ve mezhepçi bağlardan uzaklaşmaları" ve "silahlarını devlete teslim etmeleri" çağrısında bulunmuştur. Başbakan ez-Zeydi bu çağrıya hızlı şekilde destek vererek tüm silahlı grupları "Sadr'ın izlediği sorumlu ulusal yolu takip etmeye" ve devlet kurumları çatısı altında çalışmaya davet etmiştir. Iraklı Şii silahlı grupların akıbetine ilişkin bu adımın Sadr tarafından atılması Irak'ın ikbali açısından fırsat mesabesinde dir faydalanılmaması durumunda ülkeyi büyük bir şiddet krizi beklemektedir.

Bu bağlamda Sadr'ın doğrudan ez-Zeydi ile temas kurması ve silahlı kanadını lağvetme açıklaması, Şiiiler arası ihtilaf ışığında, Şii liderin yeni hükümet üzerinde nüfuz kurmak için bir fırsat gördüğüne işaret etmektedir. Sadr açısından Koordinasyon Çerçevesi içerisindeki mevcut çatlaklar, ittifakı içeriden zayıflatmak ve fraksiyonlar arasındaki rekabetten faydalanmak için uygun bir zemin sunmaktadır.

Sadr-Maliki gerilimi uzun bir zaman diliminden bu yana devam etmektedir. Kanun Devleti Koalisyonu'nun seçim performansında düşüş olması, Sadr'ın rakibinin zayıfladığını düşünmesine neden olmakta ve bu durumu lehine çevirme emareleri barındırmaktadır. Buna karşılık Kays Hazali'nin Irak Şii siyasetinde genç ve yükselen bir lider olarak öne çıkması, her ne kadar Şii dini hiyerarşisinde Sadr'a göre alt statüde olsa da (Sadr'ın seyyid, Hazali'nin ise normal bir din adamı seviyesinde olması) Sadr Hareketi açısından daha ciddi bir rakip anlamına gelmektedir; ancak Hazali'nin siyasi ikbali, ABD'nin Irak siyasetinde istemediği bir isme dönüşmesi nedeniyle kısa vadede önemli bir rakibe dönüşmesi pek mümkün görünmemektedir.

Hazali'nin Sadikun Bloğu, Kasım 2025 seçimlerinde en yüksek oy alan siyasi oluşumlardan biri olması, Sadr'ı muhtemelen Zeydi ile ilişkilerini geliştirerek, Asaib Ehli Hakk'ın hükümetten dışlanması yönündeki mevcut Amerikan baskısını daha da artırabileceğini hesaplamaya sevk etmektedir. Es-Zeydi açısından ise Sadr ile temas kurmak, kendi hükümeti üzerinde daha fazla özerklik sağlamaya yarayabilecek bir kaldıraç işlevi görebilir. Bununla birlikte yeni başbakan, hükümeti henüz emekleme aşamasındayken Sadr'ı karşısına almanın risklerinin de farkındadır. Sadr Hareketi, on binlerce destekçisini kısa sürede sokaklara dökme kapasitesine sahiptir ve bu durum gerilimin artması halinde siyasi ortamı hızla istikrarsızlaştırabilir. Daha önce siyasi tec-

rübesi olmayan bir başbakan için kitlesel gösteriler, otoritesine yönelik ciddi bir tehdit anlamına gelmektedir.

Ez-Zeydi'nin başbakan olarak başarısı, rekabeti siyasi felce sürüklenmeden istikrarı güçlendirecek şekilde yönetebilme kapasitesine bağlı olacaktır. Onu iktidara taşıyan Şii güçler şimdiden yeniden pozisyon almaya başlarken, Nuri Maliki ve Kays Hazali gibi Sadr Hareketine muhalif güçlü isimler başta olmak üzere tüm taraflar başbakandan kendi çıkarlarını korumasını beklemektedir.

Diğer yandan yeni başbakanın belirlenmesi ve güvenoyu süreciyle eş zamanlı olarak Irak'taki parlamento ittifakları da yeniden şekillenmektedir: Buna göre iki karşıt mezhepler üstü kamp oluşmaya başlamıştır.

Birinci ittifak; Sünni Takaddum Cephesi lideri Muhammed el-Halbusi, Kays Hazali, Muhammed Şiya es-Sudani ve Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) lideri Bafel Talabani'yi bir araya getirmektedir. Karşı tarafta ise Mesud Barzani liderliğindeki Kürdistan Demokrat Partisi (KDP), Kanun Devleti Koalisyonu lideri Nuri el-Maliki ve Sünni Azm Cephesi lideri Musenna es-Samarrai birlikte hareket etmektedir. Bahse konu bu kamplaşmalar ışığında, Hazali ve Sudani'ye yakın kamp, 14 Mayıs'ta rakip kampın dört adayına karşı oy kullanmış ve bu durum parlamentoda çıkan bir kavgayı tetiklemiştir. Olayların ardından Sudani'nin Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Koalisyonu içerisindeki iki parti; Haşdi Şa'bi Ordusu Başkanı Falih el-Feyyad ile Sümeriyun Hareketi lideri Ahmed el-Esedi yayımladıkları ortak açıklamada, ayrılık kararı verip, güvenoyu sırasında yaşanan "taahhüt ve anlaşma ihlallerinden" kaynaklandığını belirtmiştir. Dolayısıyla iç siyasi krizlerle ve jeopolitik türbülansla eşzamanlı biçimde bu çelişkili baskıları yönetebilmek, ez-Zeydi döneminin belirleyici sınavı olmaya devam etmektedir.

İran Nüfuzu ve Iraklı Şii Silahlı Grupların Siyasi Rolü

İran ile ABD/İsrail eksenindeki gerilim tırmandıkça, Irak'taki İran nüfuzu dosyası yeniden ön plana çıkmıştır. Irak artık yalnızca geleneksel bir nüfuz alanı değil; baskı mesajlarının ve dolaylı gerilimin tırmandırılarak yürütüldüğü bir sahaya dönüşmüştür.

İran'ın Ortadoğu bölgesine yönelik politikası, yıllar boyunca askeri ve lojistik destek yoluyla inşa ettiği silahlı gruplar ağına dayanmaktadır. Bu gruplar artık sadece savaşçı oluşumlar olmayıp; "vekâlet savaşı yoluyla çatışmayı yönetme" prensibine dayanan daha geniş bölgesel sistemin parçalarıdır. Bu bağlamda Amerikalı gazeteci Shelly Kittleson'un kaçırılmasıyla başlayan süreç dikkat çekici bir örnek olarak öne çıkmaktadır. Eylemin zamanlaması, bunun yalnızca bir güvenlik

olayı değil; aynı zamanda siyasi mesaj ve hükümetin tepkisini test etmeye yönelik çok katmanlı bir baskı aracına dönüşmüş ve Kittleson'ın ABD'li yetkililere teslim edilmesiyle kriz kısa vadede çözülmeye çalışılmıştır.

Diğer yandan Şii gruplar siyasi mecrada, parlamentodaki siyasi kanatları aracılığıyla nüfuzlarını güçlendirmektedir. Böylece yasama süreçleri, hükümetlerin kurulması ve görev dağılımları üzerinde doğrudan etkili hale gelmişlerdir. Silahlı güçleri ise bu siyasi etkinliği destekleyen örtülü bir baskı aracına dönüşmüştür. Son seçimler, silah ile siyasetin nasıl iç içe geçtiğini açık biçimde göstermiştir. Asaib Ehli Hak 28, Ketaib Seyyid eş-Şüheda 7 ve Haşdi Şa'bi Komisyonu Başkanı Falih el-Fayyad'ın ittifakı ise 45 sandalye kazanmıştır.

İran'ın Irak'a yönelik dış politikası, tarihin eski dönemlerinden bu yana "hinterland" konumunda olmuştur. Son dönem Irak politikası ise dini, güvenlik, siyasi nüfuz ve ekonomik entegrasyon eksenlerinde şekillenmektedir. Tahran yönetimi, 2003 sonrası dönemde Irak'taki Şii siyasi aktörler ve silahlı gruplarla geliştirdiği ilişkiler aracılığıyla ülkedeki etkisini korumaya çalışmıştır. Özellikle Irak'ın iç siyasi dengelerinde Şii partiler arasındaki rekabeti dikkatle takip eden İran, kendisine yakın grupların hükümet mekanizmalarında etkili olmasını desteklemektedir ve nüfuzu kurumsal bir sisteme dayanmaktadır.

İran'ın Irak politikasının önemli boyutlarından biri dini ve mezhepsel ilişkiler üzerine kuruludur; Irak'taki Şii nüfusla tarihsel, kültürel ve dini bağlarını dış politikasının önemli araçlarından biri olarak değerlendirmektedir. Özellikle Irak'taki kutsal şehirler olan Necef ve Kербela ile İran'ın Kum şehrindeki dini merkezler arasındaki ilişkiler, iki ülkenin toplumsal ve dini etkileşimi güçlendirmektedir. Her yıl milyonlarca İranlı ziyaretçinin bu türbelere yaptığı ziyaretler, yalnızca dini değil aynı zamanda sosyal ve ekonomik bağların da derinleşmesine katkı sağlamaktadır.

Ekonomik alanda ise İran, Irak'ı önemli bir ticaret ortağı ve yaptırımların etkilerini hafifletebileceği stratejik bir pazar olarak görmektedir. Enerji ihracatı, sınır ticareti, ulaşım koridorları ve altyapı projeleri iki ülke arasındaki ilişkilerin temel unsurlarını oluşturmaktadır. Son yıllarda Tahran, Bağdat ile ilişkilerini yalnızca Şii siyasi çevrelerle sınırlı tutmamaya, Sünni ve Kürt aktörlerle de temaslarını artırmaya çalışmaktadır. Bu yaklaşım, İran'ın Irak'ta uzun vadeli ve kurumsallaşmış bir etki alanı oluşturma hedefinin yanı sıra, bölgesel rekabet ortamında nüfuzunu koruma ve Irak'ı kendi ulusal güvenlik stratejisinin önemli bir parçası olarak değerlendirme amacını yansıtmaktadır. Ancak temel hedefi Irak'taki Şii toplumunun güçlenmesini sağlayarak Arap dünyasından kendi topraklarına doğru gelmesi muhtemel tehlikeleri bertaraf etmektir.

Diğer yandan Tahran, Şii Koordinasyon Çerçevesi'ni Irak'ta Şii siyasi ağırlığının korunmasını sağlayan ve İran'ın güvenlik, ekonomik ve stratejik çıkarlarıyla büyük ölçüde uyumlu bir

yapı olarak görmektedir. Bununla birlikte İran, son yıllarda tek bir grup veya liderle ilişkilerini sürdürmek yerine Koordinasyon Çerçevesi içindeki farklı aktörlerle ilişkilerini dengelemeye çalışmaktadır. Bu yaklaşımın temel amacı, Irak'ta hükümet değişiklikleri yaşansa bile İran'ın nüfuzunun kurumsal düzeyde devam etmesini sağlamaktır. Özellikle ABD-İran rekabetinin yoğunlaştığı dönemlerde Tahran, Koordinasyon Çerçevesi'ni Irak'ın Batı eksenine kaymasını engelleyebilecek en önemli siyasi platformlardan biri olarak değerlendirmiştir ve yapı içerisindeki bazı grupların söylemleri ve eylemleri bu iddaiyi doğrulamaktadır.

Nuri Maliki, İran için Irak sahasında stratejik değere sahip olmasına rağmen; Maliki'nin başbakanlık yaptığı dönem boyunca “tek egemen aktör olma” eğilimiyle Sadr Hareketi'ne karşı giriştiği rekabet, çatışma ve 2025 seçimleri sonrasında Irak medyadasında başbakan olması durumunda “Şii silahlı grupları devlet gruplarına entegre edeceğine” ilişkin bazı haberlerin servis edilmesi, İran'ın çıkarlarıyla tamamen uyuşmayan tutumlardır. Bu nedenle Maliki din adamı veya silahlı grup lideri olmamasına rağmen Şii siyasi gruplar içinde önemli bir denge olmaya devam etmektedir ve İran açısından “stratejik öneme sahip olmakla” birlikte “dengede tutulması gereken aktör” mesabesinde. Aynı şekilde Trump her ne kadar Maliki'nin yeniden başbakan olmasını desteklemese de ABD'nin gerektiğinde perde arkasında işbirliği yapacağı aktör olma potansiyelini sürdürmektedir.

Yeni Başbakan Ali ez-Zeydi konusunda ise İran'ın yaklaşımı pragmatiktir. Tahran, ez-Zeydi'nin adaylığını memnuniyetle karşılamış ve yeni hükümetin kurulmasını desteklediğini açıklamıştır. İran açısından ez-Zeydi'nin en önemli özelliği, Koordinasyon Çerçevesi'nin ortak aday olması ve Şii siyasi bloklar arasında uzlaşmayı sağlayabilmesidir. İran'ın beklentisi, ez-Zeydi hükümetinin Irak ile İran arasındaki mevcut siyasi, ekonomik ve güvenlik iş birliğini sürdürmesi; ABD ve İsrail'le giriştiği savaşta aynı eksende hareket edilmesini sağlamaktır.

Saha verileri, Kudüs Gücü Komutanı İsmail Kaani'nin 10 Mayıs'ta gerçekleştirdiği Bağdat ziyareti sırasında Iraklı müttefiklerine silahsızlanma konusunda taviz vermemelerini tavsiye ettiği yönündedir. Kaani, Kays el-Hazali'ye, kardeşi Leys el-Hazali için düşünülen başbakan yardımcılığı görevinden vazgeçmesini ve Asaib Ehli Hakk'ın silahlarını teslim etmek yerine doğrudan bakanlık elde etmeye çalışmamasını tavsiye etmiştir. Kaani'nin ziyaretinden iki gün sonra Leys el-Hazali yaptığı açıklamada, “silahların sınırlandırılması” yönündeki herhangi bir adımın ancak Koordinasyon Çerçevesi ile Necef'teki dini merciinin (Ali es-Sistani) kararıyla mümkün olabileceğini ifade etmiştir. Bunun yanında, 6 Mayıs'ta Irak Petrol Bakan Yardımcısı Ali Merac el-Bahadli'ye yönelik açıklanan Amerikan yaptırımları, ez-Zeydi açısından Asaib Ehli Hak'ka yakın isimlere hükümette yer vermemesine yönelik aleni bir mesajdır ve Kays Hazali'nin Irak siyasi atmosferinden tasfiye edilmesine yönelik önemli adımlardan bir tanesidir.

Diğer yandan Bedir Örgütü lideri Hadi el-Amiri, Muhammed Şiya es-Sudani ve Ali ez-Zeydi'nin, silahların devlet kontrolü altında toplanmasına yönelik bir yol haritası hazırlamak üzere ortak bir komite oluşturmuştur. Dolayısıyla Koordinasyon Çerçevesi'nin önde gelen isimlerinin artık “silahsızlanma” meselesini söylemsel düzeyden çıkartıp, yönetilmesi gereken kaçınılmaz bir gerçeklik olarak gördükleri anlamına gelmektedir. Bu politikanın gerçekleştirilmesi İran'ın Irak'taki kurumsal nüfuzuna vurulan önemli bir darbe olacaktır.

ez-Zeydi Hükümeti'nin Kurulması Washington İçin Taktiksel Kazanım mı, Stratejik Zafer mi?

ez-Zeydi'nin adaylığı, Irak'ın modern siyasi tarihinde ilk kez bir başbakan adayının doğrudan ABD başkanından destek mesajı alması nedeniyle önemlidir; Trump, 1 Mayıs'ta ez-Zeydi'yi Beyaz Saray'a davet etmiştir. Batılı başkentler ve önemli Arap ülkeleri de hızla destek açıklamalarında bulunmuştur. Buna karşılık Tahran'ın tepkisi, yalnızca dışişleri bakanı düzeyinde yapılan bir açıklama nedeniyle gecikmeli ve dikkat çekici ölçüde düşük profilli olmuştur. Ancak bu diplomatik jestler, ez-Zeydi'nin “Washington'un Bağdat'taki müttefiki” olduğu şeklinde yorumlanmamalıdır. Zira Başbakanın İran'la görünen bağları ne yeni ne de yüzeyseldir. ez-Zeydi'nin sahibi olduğu el-Cenub el-İslami Bankası, İran'la bağlantılı kara para aklama şüpheleri nedeniyle ABD Hazine Bakanlığı ve Federal Rezerv tarafından dolar işlemleri konusunda kısıtlama getirildiği bildirilen Irak finans kuruluşları arasındadır. Bu durum, ez-Zeydi'nin İran nüfuz alanının dışından olmayıp aksine bu alan içerisinde faaliyet göstermiş ve yükselmiş bir figür olduğunu göstermektedir ve Koordinasyon Çerçevesi'nin uzlaşma adayı olması bu hususla ilintilidir.

Bu çerçevede ez-Zeydi'nin adaylığı, Washington'un Irak siyasetinde stratejik bir dönüşümünden çok alışıldık bir yanlış hesaplama görüntüsü de vermektedir. Washington'un 2006'da Maliki'yi “üçüncü seçenek” olarak desteklemesi, daha açık İran yanlısı figürleri saf dışı bırakmayı amaçlamış ve o dönem İslami Dava Partisi'nin lideri olan Maliki, ABD'li karar alıcılar tarafından Irak'ı Tahran'dan uzaklaştırabilecek bir isim olarak görülmüştür. Ancak Maliki sonuçları bakımından Tahran'ın Bağdat'taki en güvenilir müttefiklerinden biri haline gelmiştir. Benzer bir dinamiğin bugün de ortaya çıkmayacağını garanti etmek mümkün değildir.

ez-Zeydi'nin başbakanlığının nasıl ilerleyeceğinden ziyade, Irak'ın siyasi sisteminin gerçeği şu ki bağımsız siyasi tabanı olmayan hiçbir başbakan İran'ın kurumlara ve bireylere işlemiş olan nüfuzunu bitiremez. Selefleri gibi ez-Zeydi de Washington'a ortaklık dili sunabilir; ancak İran'ın derinlemesine nüfuz ettiği bir yapı içinde hareket etmek zorunda kalacaktır. Bu nedenle Tah-

ran'ın, Zeydi'nin kurması beklenen hükümeti kendi çıkarları üzerindeki baskıyı azaltmak, Iraklı müttefikleri arasındaki iç bütünlüğü korumak ve temel kazanımlarını muhafaza etmek için desteklemesi elzemdir. Bahse konu sonuç, İran açısından yenilgiden ziyade bir uyum sağlama süreci olarak görülecektir. Daha geniş perspektiften bakıldığında İran, Irak'taki değişen siyasi koşullara uyum sağlama konusunda defalarca güçlü bir kapasite sergilemiştir. Ancak bu yapı ABD'nin Irak'ta istediği değişim konusunda ortaya koyacağı kararlılığa ilave olarak, Irak'ın İrandan bağımsız hareket eden yapılarının/bireylerinin güçlü bir irade ortaya koyması sonucunda bertaraf edilebilir. Bu hususta en önemli aktörler sürekli İran'ın saldırılarına maruz kalan Erbil ve IŞİD'le ilintilendirilmenin faturasını ödemeye devam eden Sünni kesimin üstleneceği roldür.

Washington açısından ilk sınama büyük ihtimalle ez-Zeydi'nin güvenlik reformunu hayata geçirme kapasitesi olacak, Trump'ın görünürdeki desteğine rağmen Washington'un desteği bu alandaki somut sonuçlara bağlı kalacaktır. Buna rağmen Irak'taki mevcut siyasi dinamikler, henüz ez-Zeydi'nin seleflerinin yaptığı "etkisiz reformların" ötesine geçebilmesi için erken olmakla birlikte, Koordinasyon Çerçevesi'nin ağır toplarının güvenlik kurumlarına entegrasyona yönelmesi Washington'un ilk etapta taktiksel savaşı kazandığını göstermektedir.

ez-Zeydi Hükümetini Bekleyen Zorluklar

Yeni başbakan ve kabinesinin oluşmaya başladığı tarih ve öncesi dönem, Irak siyasi sahasının en hassas ve karmaşık evrelerinden birisine tekabül etmektedir. Mesele yalnızca Koordinasyon Çerçevesine yakın olan ve tavsiyelerine uyan bir ismin seçilmesi olmayıp; aynı zamanda seçimleri kazanan güçler arasındaki hassas dengeleri, uzlaşma hesaplarını, sokak baskılarını ve ekonomik, bölgesel ve uluslararası meydan okumaların iç içe geçmiş yapısına karşı verilecek sınavdır. Yeni başbakan yalnızca yürütme makamını devralmayacaktır; ekonomi, güvenlik, egemenlik, ABD, İsrail ve İran arasında yaşanan savaşa ülkenin müdahil olması başta olmak üzere, sistem içerisindeki siyasi ve toplumsal çoğulculuğun yönetimi gibi alanlarda biriken ağır kriz mirasını da omuzlayacaktır. Bu bağlamda yeni kabineyi, İran bağlantılı grupların eğilimleri, ülkenin istikrar ihtiyacı ile yapısal sorunları çözme gerekliliği arasında denge kurabilecek bir yürütme liderliği üretip üretemeyeceğinin gerçek testi haline gelmektedir.

Diğer yandan kabine adaylarının büyük bölümü, oldukça tartışmalı geçen bir parlamento oturumunda güvenoyu almıştır. Ancak güvenlik ve egemenlik açısından kritik öneme sahip bazı bakanlıklar, partiler arası rekabet ve İran'a yakın aktörlere yönelik dış baskılar nedeniyle hala atanamamıştır. 22 bakan adayından 14'ünü onaylamış; savunma, içişleri ve diğer güvenlik odaklı bakanlıkların tayinleri hala belirlenememiştir.

Ali ez-Zeydi, bugün kendisini bölgesel bir güç mücadelesinin merkezinde bulmaktadır. Öyle ki, taraflardan birine yönelik atılan her adım, diğer taraf açısından bir “ihnet” olarak algılanmaktadır. Bu, istikrar vaat etmeyen; aksine daha derin bir krizi yalnızca erteleyen son derece kırılğan bir dengeyi ifade etmektedir. Irak, hâlihazırda son derece hassas bir siyasi dönemden geçmektedir. Özellikle Washington, Tahran ve Tel Aviv arasında süregelen çatışma ve savaş bağlamında, Bağdat'ın hem Washington hem de Tahran ile ilişkilerini belirleyen dengelerin niteliği yoğun biçimde tartışılmaktadır. Bu tartışmalar, Koordinasyon Çerçevesi'nin Ali ez-Zeydi'yi hükümeti kurmakla görevlendirme kararının ardından daha da derinleşmiş ve birçok soruyu beraberinde getirmiştir.

Koordinasyon Çerçevesi'nin Ali ez-Zeydi'yi tercih etmesi, aslında birlik ya da güç göstergesinden ziyade, giderek görünür hâle gelen iç siyasi çıkmazdan geç kalmış bir kaçış girişimini yansıtmaktadır. Ağır siyasi figürleri öne çıkarma konusunda başarısız olduktan sonra, daha düşük profilli bir isme yönelme ve “uzlaşma adayı” olarak sunulan ez-Zeydi'nin asgari sürtüşmeyle süreci geçirebileceği umulmuştur.

ez-Zeydi öncesinde seçilen başbakanlar ya Saddam Hüseyin döneminde muhtelif görevler alan devlet adamları ve siyasiler ya da yurtdışında sürgün hayatı yaşayan yaşlı ve orta kuşak muhaliflerden seçilmiştir. Kamuoyunun tamamı tarafından büyük ölçüde tanınmayan ve daha önce hiçbir siyasi görev üstlenmeyen Ali ez-Zeydi'nin, büyük ticari anlaşmalarla ilişkilendirilen bir iş adamı ve Şii siyasi güçlerle geniş ilişki ağlarına sahip olduğu bilinmektedir; dolayısıyla Irak'ın Saddam Hüseyin sonrası siyasi sisteminde yükselen yeni nesili temsil etmektedir. ez-Zeydi, İrandan doğrudan destek alan ve etkili silahlı yapılara sahip bazı gruplarla iş birliği yürütmüştür; bu yapılardan bazılarının ABD yaptırım listelerinde yer aldığı bilinmektedir. Ancak ilk bakışta “sükuneti” ifade eden bu tercih, cevaplardan çok daha fazla soru üretmektedir: Bugün bir iş adamı olarak sunulan ez-Zeydi'nin 2003 öncesine ilişkin açık ve izlenebilir bir geçmişinin bulunmaması, onun hızlı yükselişini güven verici olmaktan çok sorgulanabilir kılmaktadır. Servetini nasıl edindiği, daha sonra ABD yaptırımlarına maruz kalan el-Cenub el-İslami Bankası adlı finans kuruluşunun başına hangi ağlar sayesinde geçtiği gibi sorular onun siyaseten yükselişine karşı olan gruplar tarafından kullanılan başlıca araçlardır.

Ali ez-Zeydi'ye yönelik uluslararası desteğe ilişkin tartışmalar daha dengeli bir okumayı gerektirmektedir. ABD Başkanı Trump ile yapılan telefon görüşmesi ve sonrasında gelen kamuoyu desteği, sınırsız bir destekten ziyade ihtiyatlı ve şartlı bir güven oyu olarak değerlendirilmelidir. Washington, ilk desteği sunmuş olsa da Tahran ile gerilim yeniden tırmanırsa ya da Irak hükümeti ABD'nin beklentilerini karşılayamazsa bu desteği sürdürmeyebilir. Diğer bir ifadeyle bugün mevcut olan durum, tam destekten çok geçici bir gerilim azaltma sürecini andırmaktadır; bu süreç kolaylıkla tam bir desteğe dönüşebileceği gibi sert bir kopuşla da sonuçlanabilir.

Daha dikkat çekici olan ise ülkenin mevcut siyasi krizi atlama için uygulamaya konulan “hızlı çözüm” anlatısının, kararın gerçekte nasıl ortaya çıktığı ilişkindir. ez-Zeydi, Koordinasyon Çerçevesi içerisindeki uzun müzakereler sonucunda öne çıkmış bir isim değildir; aksine, Nuri Maliki tarafından öne sürüldüğü ve Kays Hazali'nin desteklediği belirtilen sürpriz bir aday olarak gündeme gelmiş, ardından blok hızla onun etrafında birleşerek kolektif destek sağlamıştır. Beklenmedik bir ismin kısa sürede uzlaşma adayı hâline gelmesi, gerçek bir birlikten çok Koordinasyon Çerçevesi içerisindeki güç dengeleri hakkında fikir vermektedir. Özellikle İran'a yakın unsurlar başta olmak üzere, Koordinasyon Çerçevesi içindeki etkili aktörlerle sahip olduğu yakın ilişkiler, ez-Zeydi'nin neden bu kadar hızlı benimsendiğini de açıklamaktadır. Bazı anlatıların ileri sürdüğünün aksine ez-Zeydi dışarıdan dayatılmış bir isim değildir; aksine bu ağın içinden çıkan ve söz konusu güçler tarafından siyasi bir riskten ziyade kendi çıkarlarının güvenilir bir uzantısı olarak görülen bir figürdür.

Buna paralel olarak, 2026 yılında ABD ile İran arasında geniş çaplı savaşın patlak vermesiyle Irak hem doğrudan hem de dolaylı askeri mesajların gönderildiği yarı açık bir sahaya dönüşmüştür. Bu durum, devletin istikrarı ve iç dengeleri açısından son derece derin sonuçlar doğurmaktadır. Bölgesel çatışmanın 2026 yılı başlangıcından bu yana eşi görülmemiş seviyeye ulaşmasının ardından Irak, özellikle Amerikan çıkarlarını hedef alan yoğun saldırı dalgalarına sahne olmuştur. Bağdat'taki ABD Büyükelçiliği, uluslararası koalisyon güçlerinin bulunduğu askeri üsler ve Erbil'deki Amerikan Konsoloslugu bu saldırıların başlıca hedefleri arasında yer almıştır. İran bağlantılı silahlı grupların öncülüğünde yürütülen bu saldırılar kısa menzilli füze ve insansız hava araçları gibi çeşitli araçlarla gerçekleştirilmiş; ilave olarak Suudi Arabistan, Kuveyt ve Birleşik Arap Emirlikleri hedef alınmıştır. Ketaib Hizbullah'ın liderlerinden olduğu bilinen Mohammad Baqer Saad Davud Al-Saadi, “Amerikalıları ve Yahudileri öldürmek de dahil olmak üzere ABD ve İsrail çıkarlarına saldırılması için başkalarını yönlendirdiği ve teşvik ettiği” iddia edilerek, yapılan operasyon sonrasında Türkiye'de yakalanmıştır.

Bu gelişmeler, Irak'ın artık yalnızca bir nüfuz alanı değil, doğrudan vekâlet savaşlarının yürütüldüğü bir sahaya dönüştüğünü göstermektedir. Devlet ile devlet-dışı silahlı aktörlerin rollerinin iç içe geçtiği, Irak toprakları Washington ile Tahran arasında karşılıklı baskı platformu hâline gelmiştir. Saldırıların şiddeti ve sürekliliğine rağmen eski Irak hükümetinin tavrı hem ülke içinde hem de uluslararası arenada ciddi eleştirilere maruz kalmıştır. Bunun temel nedeni, saldırıların faillerini hesap verebilir kılma konusunda devletin ekseriyetle yetersiz kalması, zaman zaman isteksiz görünmesidir. Tutuklamaların açıklandığı durumlarda dahi dosyalar çoğu zaman net sonuçlara ulaşmadan kapanmış ya da siyasi ve güvenlik baskıları nedeniyle askıya alınmıştır. Bu durum, devletin gerçek otoritesi ile silahlı grupların fiili gücü arasındaki uçurumu daha görünür hâle getirmiştir.

Bu bağlamda, ez-Zeydi'yi “Washington'un Bağdat'taki adamı” olarak sunmak da onu yalnızca İran'ın bir uzantısı şeklinde göstermek kadar yanıltıcıdır. Gerçekte o, daha geniş bir bölgesel yeniden dengeleme süreci içerisinde sınırlanan bir figür görünümünü vermektedir. ABD, özellikle İran'a yakın aktörler bağlamında Irak'taki güç dengesini yeniden şekillendirmeye çalışmaktadır. Bu da ez-Zeydi'yi son derece karmaşık bir konuma yerleştirmektedir: Washington'dan gelen mesajlar bu grupların etkisinin sınırlandırılmasını talep ederken, aynı gruplar siyasi ve seçimsel açıdan dışlanmalarını hem maliyetli hem de fiilen zor hâle getirecek ölçüde güçlüdür.

Temel ikilem tam da burada ortaya çıkmaktadır: Eğer ez-Zeydi ABD baskılarına uyum sağlarsa, onu iktidara taşıyan güçlerle doğrudan çatışma riskiyle karşı karşıya kalacaktır. Bu baskıları görmezden gelirse, adanmışlığını mümkün kılan kırılma uluslararası desteği kaybetme tehlikesi yaşayacaktır. Her iki durumda da içinde bulunduğu denklem, kalıcı bir uzlaşmadan çok kısa vadeli bir sınımayı andırmaktadır. Koordinasyon Çerçevesi, kaçınılmaz bir kırılmayı çözmek yerine yalnızca ertelemektedir.

Irak'ın bugünkü krizi yalnızca ABD ile İran arasındaki dengenin yönetilememesi değil; karar alma ve egemenlik tekeli elinde tutabilecek bir devlet inşa edilememesinin daha derin yansımasıdır. Bölgesel güçler net stratejiler doğrultusunda hareket ederken, Irak sahası hala inisiyatiften ziyade tepkisellik mantığıyla yönetilmektedir. Bu bağlamda Ali ez-Zeydi'nin konumu, söz konusu ikilemin yoğunlaşmış bir örneği hâline gelmektedir; siyasi sahnenin merkezine yükselmesi, kendisini çatışma denkleminde çıkarmamış, aksine ABD ve İran hesaplarının Irak iç dengeleriyle kesiştiği son derece karmaşık bir alanın tam ortasına yerleştirmiştir. Kendi konumunu sağlamlaştırmaya yönelik her girişim, nüfuz sınırlarının yeniden tanımlanmasını talep eden dış baskılar ile resmi devlet kurumlarının ötesine uzanan etki araçlarına sahip iç güçlerle doğrudan çarpışacaktır. Karşı karşıya olduğu asıl tehlike, yalnızca bu dengeyi yönetmenin zorluğu değildir; aynı zamanda uzun vadeli güvenli bir alanın bulunmadığı yapısal olarak istikrarsız bir denklem içerisinde hareket ediyor olması ve her konumlanma girişimi daha büyük bir çatışmanın tezahürü olarak okunacaktır. Dolayısıyla önündeki mesele yalnızca bir siyasi dosyanın yönetimi ya da hükümet kurulması olmayıp; aksine son derece iç içe geçmiş bölgesel ve iç siyasi sistem içerisinde manevra alanının sınırlarını belirleyecek gerçek bir sınavdır. Bu bağlamda Irak'ta kurulmaya çalışılan “denge”, artık siyasi bir tercihten çok, her an çökme riski taşıyan geçici bir denklem hâline gelmiştir.

Diğer yandan yeni hükümetin karşılaşacağı zorlukların önemli bir boyutu da ekonomik kriz gelmektedir. Yeni başbakanın, aylardır hükümeti sıkıştıran mali darboğazla nasıl başa çıkacağı, devletin işleyişini sürdüreceği gelirleri nasıl sağlayacağı ve dolgun maaş yükleri ile yatırım dışı kamu harcamalarının büyüttüğü devasa cari giderleri nasıl finanse edeceği gibi karmaşık bir denklemle karşı karşıya kalmaktadır.

Özellikle genç nüfusun maruz kaldığı işsizlik, ekonomik, toplumsal ve güvenlik boyutlu sorunlar, hükümet üzerinde sürekli baskı oluşturmaya devam edecektir. Tüm bunlar, petrol gelirlerine tam bağımlılık, ekonomik çeşitlendirmenin zayıflığı ve haddidenden fazla büyüyen bürokratik yapı ortamında gerçekleşmektedir. Yeni hükümetin başarısı yalnızca nakit kaynaklarının bulunmasına bağlı olmayacaktır; aynı zamanda Irak'ın mali ve ekonomik sistemindeki yapısal bozuklukları çözme kapasitesine de bağlı olacaktır. Bu sistem uzun yıllardır gerçek reformları engelleyen siyasi bir çevre içinde işlemektedir. İç ekonomik ve mali baskılar ile mevcut bölgesel ve uluslararası jeopolitik dönüşümlerin birleşimi, Irak'ın siyasi ve ekonomik elitlerini alışık olmadıkları yeni bir dönüm noktasına sürüklemiştir. Bu durum siyasi elitleri ve militer yapıları tercihten ziyade zorunluluk nedeniyle, daha önce çıkar grupları nedeniyle reddedilen ekonomik çözümleri kabul etmeye itmek zorunda bırakacaktır ve kapsamlı bir ekonomik reform hükümetin gündem planları arasında yer alacaktır.

Hükümetin ekonomi ile birlikte çözüme kavuşturması gereken diğer mesele “güvenlik reformudur”. ez-Zeydi'nin, güvenoyu aldıktan kısa süre sonra milletvekillerine yaptığı konuşmada hükümetinin “silahı yalnızca devletin elinde toplama” hedefini açıklaması, İran'a yakın silahlı grupları kontrol altına alma konusunda kararlı olduğu yönünde ve Washington yönetiminin yeni başbakana vereceği güçlü desteğin de temel şartlarından biri olarak yorumlanmaktadır. Ancak Irak yönetiminin bu hedefe nasıl ulaşmayı planladığı konusunda ciddi belirsizlikler devam etmektedir. Parlamentodaki derin bölünmeler ve Donald Trump yönetiminden gelen yoğun baskılar altında göreve başlayan ez-Zeydi, şu ana kadar 22 bakanlıktan yalnızca 14'ünü atamıştır. Daha da önemlisi, güvenlikten sorumlu İçişleri ve Savunma gibi kritik bakanlar hala netleşmiş değil ve hem Bağdat hem de Washington'daki karar alıcılar tüm tarafları razı edecek bir çözüm konusunda ortak bir yaklaşım geliştirememiştir. Nitekim Nuri Maliki'ye yakın bazı isimlerin bahse konu bakanlıklara atanması gündeme getirilmiş ancak ABD'nin baskısından dolayı bu isimler kabul edilmemiştir.

ABD'li yetkililer, güvenlik reformu konusunda Zeydi'den “söz değil eylem” beklediklerini alenen ifade etmektedir. Ancak kontrolsüz hareket eden silahlı grupları birleştiren Haşdi Şa'bi'nin Irak ordusuna daha kapsamlı biçimde entegre edilmesi son derece karmaşık ve devasa bir politika meselesi olarak hükümetin önünde durmaktadır. İran'a yakın birçok özerk silahlı grup, 2016 yılında Irak parlamentosu tarafından resmi güvenlik yapısının parçası olarak tanınan Haşdi Şa'bi bünyesinde faaliyet göstermektedir; bu da ülkede “Haşdi Şa'bi ikilemine” neden olmaktadır. Haşdi Şa'bi yalnızca askeri bir güç değil; inşaat ve hizmet şirketleri ile önemli sınır kapıları üzerindeki kontrolü sayesinde aynı zamanda büyük bir ekonomik aktör konumundadır. Daha da önemlisi, Irak parlamentosunda doğrudan ve dolaylı olmak üzere Koordinasyon Çerçevesi

bünyesinde faaliyet göstermektedir ve yaklaşık 80 milletvekili doğrudan İran destekli bu silahlı gruplarla bağlantılı siyasi partileri temsil etmektedir.

Gündemdeki önerilerden biri, Haşdi Şaabi'nin Irak güvenlik yapısının diğer bazı unsurlarıyla birlikte yeni kurulacak federal bir güvenlik bakanlığı çatısı altına alınması yönündedir. Bu öneriyi savunanlar, Bağdat'ın böylece daha özerk hareket eden bu grupları daha yakından denetleyebileceğini düşünülmektedir. Ancak reformun tam teşekküllü uygulanamaması veya başarısız olması hâlinde, “direniş eksenindeki” grupların parçalı durumdaki Irak yönetim ve güvenlik sistemi içinde daha fazla güç kazanabileceğini veya ülkeyi doğrudan dış askeri müdahaleye açık bir pozisyona düşürmesi söz konusudur.

Dolayısıyla Irak'ın ekonomik reformları kadar önemli olan “Haşdi Şa'bi reformunu” silahlı grupların ve siyasi müttefiklerinin; hem Tahran hem de Washington'un baskıları altında nasıl ele alacağı yönündedir. Irak'ın iç dinamikleri ışığında, Bağdat'ın Trump yönetiminin desteği olmaksızın kesin ve sert çözümler dayatabilecek kapasiteye sahip olmadığını göstermektedir. Dolayısıyla Irak siyasi sistemi, dış destek olmaksızın “varoluşsal bir tehditle” karşı karşıya kalma ve mezhep temelli şiddetin yeniden yükselmesine yol açması muhtemel bir senaryo ile karşı karşıyadır. Bağdat ile Washington arasındaki müzakereleri zorlaştıran unsurlardan biri de tarafların Haşdi Şa'bi'yi farklı şekillerde tanımlamasıdır. Washington'daki birçok uzman, onlarca farklı tugaydan oluşan bu yapıyı, İrandan yönetilen tek ve homojen bir güç olarak görmektedir. Iraklı yetkililer ise Haşdi Şa'bi'nin resmi ve yasal statüsünü vurgulayarak onun devletin meşru silahlı kurumlarından biri olduğunu savunmaktadır. Bu yaklaşım farkı, reform konusunda birbirinden oldukça farklı ve çoğu zaman uzlaştırılması zor stratejilerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Washington meseleyi daha çok askeri ve güvenlik boyutuyla değerlendirirken, Iraklı yetkililer reform ve yönetim perspektifini öne çıkarmaktadır.

Irak medyasındaki haberlere göre ABD'nin, Kurban Bayramı sonrasında Haziran ayı başında Haşdi Şa'bi reformu konusunda baskıyı daha da artıracığı yönündedir. Şii Koordinasyon Çerçevesi'nin ise öncelikli hedefinin Irak siyasi sisteminin istikrarını korumak olduğu yönündedir. Diğer yandan Irak'taki güvenlik reformunun geleceği Washington-Tahran ilişkilerinin seyrine bağlıdır. Eğer İran'ın Iraklı müttefikleri zamanla doğrudan askeri ve lojistik desteğe olan bağımlılıklarını azaltır ve daha fazla siyasi role yönelirse, Bağdat'ın manevra alanı genişleyebilir. İran'a yakın Iraklı silahlı grupların dağıtılması orta vadede “zor bir seçenek” olsa da bu süreç er ya da geç gerçekleşmesi muhtemel bir senaryodur. Asıl mesele, “gelecekte yapılması planlanan güvenlik reformu içinde Haşdi Şa'bi'nin rolünün yeniden nasıl tanımlanacağıdır.”

İran-ABD ateşkesinin çökmesi durumunda Irak siyasi sisteminin çok daha büyük bir krize maruz kalması söz konusudur. Böylesi bir senaryoda Irak yeniden “fırtınanın merkezinde” kala-

caktır. Haşdi Şa'bi için planlanan olası geçiş süreci, Irak'ın devlet yapısını yeniden tanımlayabileceği ve yeni bir siyasi dönemin kapısını aralayabileceği tarihi bir fırsat olarak görülmektedir. Bu fırsatın kaçırılması durumunda ülkede siyasi bölünmelerin derinleşmesi ve uzun süreli istikrarsızlığın devam etmesi muhtemeldir. ABD'nin reform baskısının Iraklı siyasi aktörleri ortak bir zeminde buluşturup buluşturamayacağı ya da onları daha sert biçimde karşı karşıya getirip getirmeyeceği hala belirsizliğini korumaktadır ve bu konunun beraberinde, Irak'ın yaşadığı ağır mali sorunlar, petrol fiyatlarındaki düşüş, kamu harcamalarının rekor seviyelere ulaşması ve kamu borçlarının büyümesi, acil çözümler gerektirmektedir. Bu nedenle yeni hükümet, güvenlik reformu dışında harcamaları azaltmayı, petrol dışı gelirleri artırmayı ve ekonomik sektörleri canlandırmayı hedefleyen sert önlemler almak zorundadır. Bu hedeflerin hayata geçirilmemesi durumunda sokakların geniş çaplı eylemlerle harekete geçirilmesi ve Lübnan'da Hizbullah'a karşı gerçekleştirilen askeri eylemlerin bir benzerinin Irak'ta yapılması muhtemeldir.

Sonuç

ABD, İsrail ve İran arasında devam eden savaş ve Irak parçalanmış siyasi görünümünün uzun bir iç pazarlıklar ve dış baskılarının sonucunda kurulan ez-Zeydi Hükümeti; önceki dönemlerden farklı olarak gerçek bir yönetim sınavıyla karşı karşıyadır. Bu sınav, meclisteki koltuk sayıları veya siyasi uzlaşılarda değil; karmaşıklığı yönetme kapasitesiyle ölçülecektir. Bu karmaşıklık; çökmüş ekonomi, bölgesel çıkar çatışmaları, kontrol dışı silahlı aktörler, dış nüfuzun sınırları ve halkın devlete olan güven kaybı gibi unsurları içermektedir.

Koordinasyon Çerçevesi, mevcut denklemde en etkili blok olarak önümüzdeki dönemin siyasi seyrini belirleme konusunda en büyük sorumluluğu taşımaktadır; asgari düzeyde bağımsızlık ve yetkinlik sahibi bir hükümet kurmayı başaran veya aynı krizleri yeniden üreten bir güç olarak kalması muhtemeldir. Devletin geçici uzlaşılarda mantığıyla yönetilmeye devam edilmesi ve kurumsal devlet mantığının yerine güç merkezli çözüme yönelme, yeni hükümeti çözüm üreten bir yapı olmaktan çıkarıp yalnızca kriz yönetimi yapan bir kabineye dönüştürme riski taşımaktadır. Bu durum Irak'ı ekonomik kırılganlığın ve bölgesel kutuplaşmanın esiri hâline getirecektir. Dolayısıyla bugün Irak'ın karşı karşıya olduğu mesele yalnızca yeni bir hükümet kurmak değildir. Asıl mesele, Irak'ın bölgesel savaşın dışında kalıp kalamayacağıdır. Çünkü artık savaş uzak bir gelişme olmaktan çıkmış; Bağdat'a daha önce hiç olmadığı kadar net tercihler dayatan doğrudan bir gerçeklik hâline gelmiştir.